

STJEPAN BLAŽETIN
(Pečuh, Mađarska)

Robert Bacalja, Nikola Benčić: Zlata riba, gradišćanskohrvatska poezija za dicu i mladinu, Hrvatski kulturni i dokumentacioni centar, Eisenstadt, 2021. 288 str.

Knjiga je Roberta Bacalje i Nikole Benčića pod naslovom *Zlata riba, gradišćanskohrvatska poezija za dicu i mladinu* podijeljena na sljedeće cjeline: Rič izdavača, Uvodne napomene, Pjesnički tekstovi, U usmenoknjiževnom krugu (R. Bacalja), Kratki životopisi (N. Benčić), Neke misli o gradišćanskohrvatskoj dičjoj i mladinskoj književnosti (N. Benčić), Kratice, Sastavljači, Sadržaj.

Kao i u slučaju većine književnopovijesnih i književnoteorijskih pojmova tako ni u slučaju „dječje poezije“ nije lako i jednostavno odrediti koji tekst pripada a koji ne korpusu dječje poezije. Da li su, primjerice, pjesme koje autori namjenjuju djeci doista dječja poezija? Da li je dječja poezija ono što djeca čitaju? Ima li dječja poezija čvrste osobine koje ju odvajaju od književnosti za „odrasle“? Koja je satsavnica termina „dječja poezija“ važnija? Da li ona umjetnička (poezija/književnost) ili ona koja upućuje na recipijenta (dječja)? Svaka nova knjiga dječje poezije a pogotovo antologije, zbornici i hrestomatije implicitno daju odgovor na maloprije postavljena pitanja, na neki način definiraju što je dječja poezija, ili, možda točnije, koje pjesničke tekstove sastavljač(i) smatraju dječjom poezijom.

Pionirska knjiga autorskog dvojca Roberta Bacalje i Nikole Benčića pod naslovom *Zlata riba, gradišćanskohrvatska poezija za dicu i mladinu* svojim postojanjem i sabiranjem raznih tekstova od usmenoknjiževnih pjesama do najmlađih gradišćanskohrvatskih autora pokazuje, a na neki način i definira korpus gradišćanskohrvatske dječje poezije. Pregled počinje usmenoknjiževnim stvaralaštvom i to zapisima Frana Kurelca, Franje Ksavera Kuhača, Ivana Vukovića i Lajoša Brigovića a nastavlja se pjesmama objavljenim pretežito u udžbenicima, časopisima i kalendarima te se završava sa suvremenim autorima. Pri odabiru pjesničkih tekstova gradišćanskim se Hrvatima pristupilo jedinstveno bez obzira na sadašnje državne granice. U knjizi su stoga našli svoje mjesto i gradišćanskohrvatski autori iz Mađarske kao što su na primjer Mate Šinković, Lajoš Škrapić, Matilda Bölcs, Timea Horvat i drugi.

U obilato dokumentiranoj studiji pod naslovom *U usmenoknjiževnom krugu* Robert Bacalja pruža književnopovijesni pregled gradišćanskohrvatske dječje poezije od početaka do naših dana. Prve se autorske pjesme pojavljuju u udžbenicima. Autori, koji nerijetko ostaju u anonimnosti, najčešće su učitelji ili svećenici pa nas ne čudi da je naglasak stavljen na odgojnu i vjersku kompo-

mentu. Pojavljuju se tradicionalni motivi s jasno formuliranim porukama. Naglasak je prije na onomu što autori (odrasli) očekuju od djece (dobro ponašanje, marljivost, učtivost itd.), a ne na pokušaju da se autorska svijest približi dječjem poimanju svijeta koje se prije svega temelji na igri. Može se zaključiti da je gradišćanskohrvatska dječja poezija i sadržajem i izrazom ostala sve do najnovijih vremena prilično konzervativna i vjerna tradicionalnoj dječjoj pjesmi koja tematizira obitelj, roditelje, vjeru, školu, blagdane, godišnja doba, dječje radosti, ustaljeni animalistički svijet itd. Unatoč izraženoj pedagoškoj tendenciji, od druge polovice XX. stoljeća sve veću ulogu dobivaju igra, mašta, fantastika i osebujno viđenje svijeta iz dječje perspektive. Igre riječima katkad se pretvaraju i u nonsensnu igru (Šoretić, Čenar), toliko karakterističnu za hrvatsku dječju poeziju nakon Grigora Viteza a pogotovo Zvonimira Baloga. Posebna je vrijednost Bacaljinog teksta što pored opisa povijesti gradišćansko-hrvatske dječje poezije, čitatelja informira i o najvažnijim zbivanjima u hrvatskoj dječjoj poeziji uopće te tako stvara okvir za poredbeni pristup.

Središnji dio knjige sadrži nešto više od 450 pjesničkih tekstova od kojih 120-ak pripada usmenoj književnosti a za dio tekstova koji nisu potpisani može se pretpostaviti da su ih napisali vjerojatno urednici časopisa ili autori udžbenika. Objavljeni korpus nudi doista široki uvid u gradišćanskohrvatsku dječju poeziju. Priređivači su očito nastojali uključiti što više autora i što više pjesničkih tekstova a pri određivanju dječje pjesme uzimali u obzir kontekst vremena u kojem su tekstovi nastali. Naime, pred dječju pjesmu postavljaju se savim drugi zahtjevi u drugoj polovici XIX, nego krajem XX. stoljeća. Svjesni te činjenice, korpus dječjih pjesama ne promatraju isključivo iz našeg današnjeg očista, već nastoje primijeniti one kriterije koji su važili u određenom povijesnom trenutku.

U svojevrsnom pogovoru pod naslovom *Neke misli o gradišćanskohrvatskoj dječjoj i mladinskoj književnosti* Nikola Benčić potvrđuje ono, što je pažljiviji čitatelj ove knjige jamačno i sam uočio: „Naša, do sada jedina zbirka poezije za dicitu i mladinu se je pojavila 1967. po zanesenom sabiranju i uređivanju narodnoga književnika, pjesnika i prozaista Antona Leopolda, naslovom *Gradišćanski hrvatski gaj*, izdanje Hrvatskoga štamparskoga društva.“ Zvuči možda nevjerojatno, ali gradišćanskohrvatska dječja poezija do danas nema niti jednu autorsku zbirku dječjih pjesama što, naravno, ne znači da nema dječje poezije! Ova panorama upravo svjedoči o snažnoj rasprostranjenosti dječje poezije unutar korpusa gradišćanskohrvatske književnosti. Nadajmo se da će u skorije vrijeme ugledati svjetlo dana i gradišćanskohrvatske zbirke dječje poezije. Na tom putu i ova panorama može biti više nego poticajna! Benčić upozorava i na jezične posebnosti, a radi suvremenih čitatelja (naročito djece) unesene su i stanovite intervencije kako bi se tekstovi lakše čitali. Tomu služe i objašnjenja manje poznatih riječi kojih ponajviše ima kod usmenoknjiževnih tekstova i pjesama iz XIX. stoljeća.

Knjiga *Zlata riba, gradišćanskohrvatska poezija za dicitu i mladinu* Roberta Bacalje i Nikole Benčića je nesvakidašnje djelo koje s jedne strane skreće po-

zornost na gradišćanskohrvatsku dječju poeziju, sabire i pokazuje put koji je gradišćanskohrvatska dječja pjesma prešla od usmenoknjiževnih pjesama i brojalica preko tekstova na stranicama udžbenika do pojave autorskih pjesama u XIX. stoljeću i modernih ostvarenja na primjer Andija Novosela, Ane Schoretits ili Jurice Čenara. S druge strane *Zlata riba* nas upozorava na potrebu ispitivanja, opisivanja i uključivanja rubnih prostora hrvatske književnosti i kulture u svekoliki hrvatski književni i kulturni korpus, naime, nerijetko u sasvim drugačijim uvjetima nastaju slične pojave kao i u središtima hrvatske književne i kulturne produkcije. Osviještavanje ovoga saznanja jedan je od najznačajnijih doprinosa ove knjige.

Izabranim pjesničkim tekstovima (i autorima) ova knjiga donosi relevantan uvid u gradišćanskohrvatsku dječju poeziju. Prateći tekstovi, *U usmenoknjiževnom krugu* Roberta Bacalje i *Neke misli o gradišćanskohrvatskoj dičjoj i mladinskoj književnosti* Nikole Benčića donose kratak književnopovijesni prikaz gradišćanskohrvatske dječje poezije, detektiraju njezine posebnosti čime doprinose njezinom kritičkom usustavljanju. Stoga je knjiga *Zlata riba, gradišćanskohrvatska poezija za dicu i mladinu* važan doprinos književnopovijesnoj kroatistici.